

חג האורים

”...מתאום כשנדמה שהשחר לא ימציע לעולם...”

אחיה פרנקל, מדריכה במרכז סיור ולימוד סוסיא

שעות מעטות יחסית ושעות היום הולכות ופוחתות עד היום הקצר ביותר - יום ההיפוך (21 בדצמבר כאמור). בימים אלו, ימי שקיעה מוקדמת, נצא החוצה אחרי צהרים ואולי נתעצב אל לבנו לנוכח השמש שמאירה שעות מעטות כל כך ביממה, והחושך שהולך וגובר מיום ליום ונראה כאילו הוא שולט בכול.

אבל יחד עם עונת החושך הזו תבוא גם עונת הבשלת הזיתים, זמן מסיק הזיתים - ותכף נראה איך הוא עוד יבוא חושך לגרש!

נסיעה קצרה בכבישי הר חברון בחודש זה תגלה לנו שהגפנים, התאנים והרימונים שנראו בקיץ יפים למאכל - כבר מזמן אינם בשטח. עצייהם קירחים מהפירות, שנאספו כבר בחג האסיף - סוכות. יוצא דופן הוא הזית, שמאחר להבשיל, וזמן הבשלתו הוא בין סוכות לחנוכה. אז נראה את מוסקי ההר פועלים במטעיהם במרץ. אסיף הזיתים יהיה מאוחר מזה של ששת המינים האחרים - אסיף הזיתים יהיה בחנוכה.

נראה שבזמנו של יוספוס נקרא החג "אורים", אם כי הוא לא כל-כך יודע להסביר את משמעותו של השם. האם יכול להימצא לשם הזה הסבר מספק יותר מזה שהציע יוספוס?

חשבתי על הזית שהציק לרגלי, על תחילתו של החורף ועל "אורים", ותהיתי לי אם יש קשר בין אלו

לבין חג חנוכה הקרב ובא.

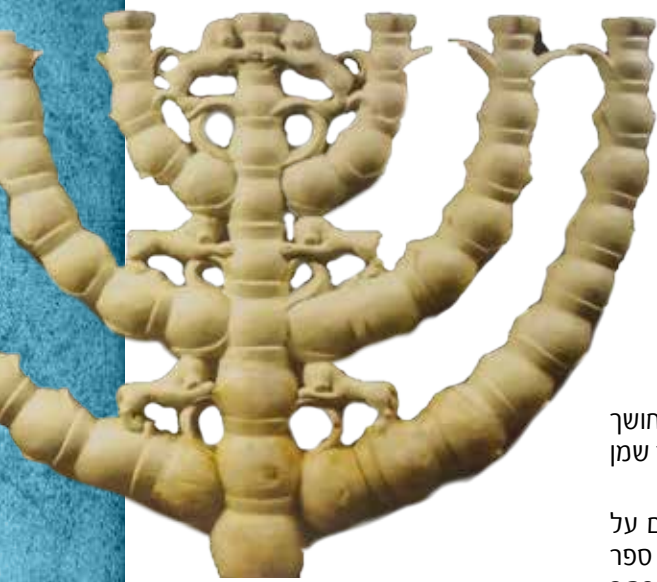
אולי כדאי שנתחיל בשלושת הרגלים - פסח, שבועות וסוכות - הידועים לנו עוד מהתורה, שלכאורה אין כלום בינם לבין חנוכה. לכל אחד מהם יש הקשר חקלאי שמקבל ביטוי בשם נוסף של החג: פסח - חג האביב, שבועות - חג הקציר, וסוכות - חג האסיף. אבל האם חנוכה שנוסף ללוח השנה העברי הרבה שנים אחרי החגים הללו חל דווקא בתאריך זה רק בגלל מאורע היסטורי ובלו שום קשר לעונה ולזמן?

חז"ל קבעו את חנוכה ליום כ"ה בכסלו, שחל בכל שנה לא רחוק מ-21 בדצמבר, היום הקצר ביותר בשנה (שיחול השנה ב-ג' בטבת). בשבועות אלו הימים מתקצרים, השמש שוהה מעל האופק

התבקשתי לכתוב לעיתון דרומא בענייני חנוכה.©

אז הצטיידתי בספרו של יוספוס פלאוויוס בתקווה למצוא בו איזה חידוש לחג וללמוד ממחשבותיו של יהודי בן זמן הבית השני - ואיתו יצאתי לחצר. בעודי מרותקת לספר הרגשתי איזו דביקות רטובה מתחת לרגלי. הבטתי למטה וראיתי עשרות זיתים פזורים על הארץ כמו מטיפים לי: "גברת, אם אנחנו כבר כאן - סימן שהגיעה העונה לגרוב גרביים!!!"

אם כך, זזתי מ"ברכת הזיתים" ובחרתי בצלו של עץ התאנה נטול הפירות, ודעתי התפנתה להתרכז בדברי יוספוס. תפסה את עיני השורה הזו מדבריו: **"ומאותו זמן (חנוכת המזבח של המכבים) ועד היום, הננו חוגגים את החג וקוראים לו (חג) האורים"**. וממשיך יוספוס: "נראה לי שנתנו את הכינוי הזה לחג משום שאותה הזכות (לעבוד את א-לוהינו) הופיעה לנו בלי שקיוונו לה".

שחזור המנורה מבית
הכנסת בתל מעון

כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים.

וכך, גם בסיפור הנס וגם בתיאור ההיסטורי של חנוכה שזור אותו זית קטן שמטרה חשכה גדולה.

ואתה יוספוס פלאוויוס, שאולי עוד מתלבט על סיבת שמו של החג, "אורים" - אותך נזמין בימים חשוכים אלו, ימי סוף כסלו, לבקר ולראות את נרות החנוכה דולקים, מאירים בשמן זית לילות חשוכים ומחוסרי ירח.

אור העונה יאיר את החשכה, וחג חנוכה יהיה לחג אורים ©.

כפול ומכופל - חושך מצד השמש וחושך מצד הירח - יואר באור העונה, אור שמן הזית.

המקור העיקרי שממנו אנו למדים על מרד החשמונאים הוא ספר מקבים. ספר מקבים א', שנכתב בזמן מרד החשמונאים או מעט אחריו, מתאר בדיוק של בן התקופה את אירועי המרד. אבל להפתעתנו, בסיפור טיהור המקדש וחנוכת המזבח בספר המקבים אין ולו זכר לנס פך השמן שהאיר את המנורה שמונה ימים. את סיפור הנס תביא הגמרא במסכת שבת:

"שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של

הזית ושמן הזית, ה"כוכבים" של העונה, הם סמלים ברורים לאש ולאור, וכך בחודש כסלו יחגגו החקלאים את חג האור. וממש באותו זמן בשנה שבו ארץ ישראל מעוטת שמש (וכמותה כל חציו הצפוני של כדור הארץ), כשהימים קצרים והחושך שולט - ממש אז יבואו גידולי המטע, הזיתים, ויאפשרו לנו לחגוג כשבידנו אור ואש.

**נסיעה קצרה בכבישי
הר חברון בחודש זה
תגלה לנו שהגפנים,
התאנים והרימונים
שנראו בקיץ יפים
למאכל - כבר מזמן
אינם בשטח. יוצא דופן
הוא הזית, שמאחר
להבשיל, וזמן הבשלתו
הוא בין סוכות
לחנוכה.**

ולא זאת בלבד שחג החנוכה מתקיים כשהשמש ממעטת את אורה, אלא שגם נקבע זמנו לכ"ה בחודש, בשונה משאר החגים שזמנם אמצע חודש. ואם בכל החגים נוכל לראות את הירח מאיר בשיא גודלו, ירח של אמצע חודש - הרי שבחנוכה נראה רק ירח קטן של סוף החודש, אור שהולך ודועך. אבל כל החושך שאמור להיות

מדריך בית ספר שדה במסיק אצל יקי עשהאל